

Araştırma Makalesi/Research Article

**TÜRKİYE'DEKİ DEZAVANTAJLI GRUPLARIN VE ROMAN
VATANDAŞLARIN EĞİTİMİ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN
ANALİZİ/İNCELENMESİ**

*ANALYSIS OF STUDIES CONDUCTED ON EDUCATION FOR
DISADVANTAGED GROUPS AND ROMAN CITIZENS IN TURKEY*

Ebru ÇAĞLAYAN*

*Geliş Tarihi: 29 Mart 2021
(Received)*

*Kabul Tarihi: 18 Haziran 2021
(Accepted)*

ÖZ: Bu çalışmada Türkiye'de dezavantajlı grupların ve bu grupta yer alan Roman öğrencilerin eğitimlerinin hangi boyutlarıyla incelendiğini belirlemek amacıyla ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan 2010-2020 yılları arasındaki dezavantajlı öğrencilerin eğitimlerini ve Romanların eğitimlerini konu alan 15 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmalar dezavantajlı öğrencilerin eğitimlerini ve yalnızca Roman öğrencilerin eğitimini konu alan çalışmalar olarak gruplandırılarak araştırmaların amacı ve bulguları odağında gözden geçirilmiştir. Nitel desende yürütülen araştırmada, çalışmalar doküman analizi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonuçların göre; çalışmalarda en fazla nitel yöntem tercih edilmiştir ve bu çalışmalar en çok öğrencilerle yapılmıştır. İncelenen çalışmaların çoğunluğunun akademik başarı, okula devam etme, dezavantajlı ve roman öğrencilerin eğitim sistemi içinde yaşadıkları problemler odağında yürütüldüğü görülmüştür. Bu çalışmaya ek olarak dezavantajlı ve Roman öğrencilerin eğitimlerini konu alan yüksek lisans/ doktora tezlerinin analizi/incelenmesi yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Roman, Eğitim, Öğrenci, Dezavantajlı Grup, Doküman Analizi.

ABSTRACT: In this study, on the purpose of determining in which dimensions the education of Roman students, who are in the disadvantaged group in Turkey, are dealt with, 15 researches were reviewed which are published in peer-reviewed journals from 2010 to 2020. These researches were grouped as the researches about the education of disadvantaged groups and the education of Roman students in particular, and they were reviewed in the focus of the aim and the findings in these researches. This study has been conducted in qualitative research method, and the researches have been examined using the document analysis method. According to the results of the researches; mostly qualitative method was preferred and the studies were mostly carried out with the students. It has been observed that most of the studies that were examined were conducted in the focus of academic achievement, school attendance and the Roman students' problems in the education system. In addition to this study, it is also possible to review and

* Ebru ÇAĞLAYAN, Trakya Üniversitesi, Engelli Çalışmaları Yüksek Lisans Öğrencisi, ebruusubasi@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3997-7313>.

analysis bachelors, masters and doctorate dissertations focusing on education of disadvantaged and Roman students.

Key words: Roma, Education, Students, Disadvantaged Groups, Document Analysis.

GİRİŞ

Eğitim hakkı insanın sahip olduğu en temel haklarından biridir. Temel gelişiminin sağlanması, üretkenliği, toplumsallaşması ve nihayetinde istihdamı için de çok önemli etkidir. İnsanın eğitimin hakkının yaş, cinsiyet, ırk, ekonomik düzey gibi ayrımları gözetmeksizin herkes için eşit ve ulaşılabilir olması gerekmektedir. 1973 yılında çıkan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 4. İle 9. Maddeleri ve bu aradaki maddeler; genellik ve eşitlik, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkan eşitliği ile süreklilik başlıklarını ele alarak eğitimin görevlerini belirtmektedir. Buna rağmen ülkemizde hala yoksulluk, cinsiyet, erken yaşta evlilik, çocuk işçi olma hali gibi bireylerin kendi kendine yetebilmesinin önündeki dezavantajlılık durumları bireylerin eğitim hakkının önüne geçmektedir. İçinde buldukları durum nedeniyle ülkenin sosyal ve ekonomik imkanlarından hiç faydalanmayan ya da az faydalanan bireyler risk altındadır (Es ve Menteşe, 2018).

Bireylerin kendilerine yeterli olabilmesi için gereken araçlara ulaşma olasılığının olmaması ya da sınırlı olması dezavantajlı birey kavramını karşılar (Mayer, 2003). Azınlıklar, göçmenler, yaşamlarında başka bireylere ihtiyaç duyan yaşlılar ve çocuklar dezavantajlı grupta yer almaktadırlar (Disadvantaged Groups, 2018). Dezavantajlı grup; cinsiyet, etnik veya dilsel köken, ekonomik durum, dini inanış, politik statü gibi sebeplerle farklılık gösteren bireyler tarafından oluşturulur (Marka, 2011). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü de dezavantajlı grupların ekonomik ve toplumsal entegrasyon şartlarının diğer insanlara göre daha düşük olduğunu belirtmiştir (UNESCO, 1998). Dezavantajlı gruplar kendi kendilerine yetememelerinin yanında kendi sorunlarını çözme noktasında desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Destek mekanizmaları olmadan topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlamaları güçleşmektedir.

Dezavantajlılık ya ten rengi, cinsiyet gibi doğuştan getirilmektedir ya da din, dil, ırk gibi sonradan toplum içinde ortaya çıkmaktadır. Kendine has kültür ve yaşam biçimleri olan Romanlar'ın yüzyıllardır Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşamlarını sürdürdüğü bilinmektedir. Dezavantajlı grupta yer alan Roman vatandaşların toplumsal dışlanmaya maruz kaldıkları, yoksullukla mücadele ettikleri, sağlık, eğitim, barınma ve iş imkanlarından faydalanamadıkları ya da sınırlı faydalandıkları görülmektedir. Romanlar sosyal anlamda dışlanma riski en yüksek olan grup içerisinde yer almaktadır (Gökbayrak, 2005) Bu nedenle Avrupa'da ve Türkiye'de çeşitli sivil toplum örgütleri ve platformlar kurulmaya başlanmıştır. 2005-2015 yıllarında "Roman On Yılı" inisiyatifi

başlatılmış, 2009 yılında “Romalara Yönelik Sosyal İçerme için Avrupa Platformu” kurulmuş, 2010 yılında “Romanlara İlişkin Starzburg Deklarasyonu” açıklanmıştır. Bunların yanında 2012 yılında Roman vatandaşların sosyo-ekonomik şartlarının iyileştirilmesi adına kararlar alınarak AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamına dahil edilmiş, çeşitli projeler başlatılmış ve yürütülmüştür (ASPB, 2016). Sıfır Ayrımcılık Derneği ve Uluslararası Azınlık Hakları Grubu’nun (MRG) yayımladığı “Görmezlikten Geline Eşitsizlik: Türkiye’de Romanların Barınma ve Eğitim Hakkına Erişimi” raporunda da Romanların okula kayıt oranlarının en düşük grup olduğu, eğitsel ve sosyal imkanlara erişim anlamında problem yaşadıkları oraya konmuştur. Roman vatandaşların yaşadığı toplumsal önyargı ve dezavantajlılık halleri sonucunda yaşam standartlarını artırıcı imkan ve fırsatlar sunulsa da bunları değerlendirecek donanıma sahip olmadıkları için dezavantajlı olma hali kronik bir soruna dönüştüğü görülmektedir. Bu nedenlerle bu çalışmada Avrupa’daki en büyük etnik azınlıklardan olan Romanlar’a ayrıca yer verilmesinin önemli olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Türkiye’de yaşayan dezavantajlı grupların ve dezavantajlı gruplar arasında yer alan Roman vatandaşların eğitim haklarından yeterince yararlanamadıkları, okula uyum ve dışlanma problemleriyle karşılaştıkları, okula devamları konusunda istikrarsızlık yaşadıkları, okuma-yazma oranının düşük oluşu, eğitimleri sonucunda meslek edinme oranındaki düşüklükler nedeniyle bu alanda yapılan çalışmaların incelenmesi ve gelişmelerin ortaya konması önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye’deki dezavantajlı grupların ve bu grupta yer alan Romanların eğitimlerini konu alan ve ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleriyle desenlenmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, düşüncülerin ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik izlenen süreçtir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Farklı bir tanımla nitel desen araştırmacının bir durumu, bakış açısını araştırma amacına yönelik; var olan mevcut durumu ortaya koymak için ele aldığı, toplanan verilerin doküman analizi ile incelendiği nitel bir yöntemdir (Merriam, 2002). Bu çalışmada da tarama sonucu elde edilen makaleler doküman analizi kapsamında incelenerek Roman vatandaşların eğitimleriyle ilgili yapılmış çalışmalar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Taramalar; çoğunlukla toplum bilimleri ve sosyal bilimler çalışmalarına yer veriyor olunması nedeniyle ve son on yılın taranması yapılarak Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi, The Journal of Academic Social Science Studies, Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Kastamonu Education Journal ve Eğitim ve Bilim veri tabanları kullanılmıştır.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi var olan kayıt ve belgelerin sistemli bir şekilde incelenmesidir (Karadağ, 2009). Veri kaynaklarından yapılan taramalar anahtar sözcüklere göre yapılmıştır. Anahtar kelimeler; roman vatandaş- eğitim, roman çocuk - eğitim, dezavantajlı grup- eğitim, dezavantajlı grup- romanlar şeklinde kombinasyonlanmıştır. Bu arama sonuçları 2010 ile 2020 yıllarını kapsayacak ve ulusal/ uluslararası hakemli dergiler şeklinde değerlendirildikten sonra makalelere karar verilmiştir. Taramaların tamamı bilgisayar ortamında yapılmıştır. Araştırmalar öncelikle dezavantajlı gruplarda eğitim ve roman vatandaşların eğitimi başlıklarında incelenip sınıflanmış daha sonra makalelerin yazarı-yılı, katılımcı, amaç, yöntem desen ve sonuçları şeklinde tablolaştırılmıştır. Araştırma Google Scholar ve DergiPark Akademik veri tabanları üzerinden yapılan taramalarla belirlenen 2010-2020 yılındaki çalışmalarla sınırlıdır.

BULGULAR

Taramalar sonucunda ilk olarak dezavantajlı grupların eğitimlerini konu alan çalışmaların konuları belirlenmiştir. Buna göre makalenin sırasıyla konuları; ülkemizdeki dezavantajlı grupların PISA 2009 başarılarının değerlendirilmesi, dezavantajlı bireylerin okuma yazma gelişimleri, dünyada ve Türkiye’de dezavantajlı gruplarda yer alan çocuklar, dezavantajlı sosyal tabakalarda zorunlu eğitimi etkileyen etmenler, öğretmen adaylarının dezavantajlı gruplara eğitim verme deneyimleri, dezavantajlı grupların eğitimine ilişkin sınıf öğretmenleri adaylarının görüşleri, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı kişilerin eğitimlerinde

karşılaştıkları sorunlar, dezavantajlı bölge okullarındaki risk altındaki öğrencilerin okul bağlılıklarını etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir.

Tablo 1 Dezavantajlı bireylerin eğitimini konu alan çalışmalar

Yazar Yıl	Katılımcı Örneklem	Amaç	Desen	Sonuçlar
Fındık ve Kavak, 2013	Dezavantajlı yüksek başarılı (282), dezavantajlı düşük başarılı (831) öğrenci	Dezavantajlı öğrencileri betimleyerek okuma beceri başarısını değerlendirmesi.	Nitel	Dezavantajlı yüksek başarılı öğrencilerden çoğunluğu 3. yeterlik düzeyinde başarı gösterdiği, dezavantajlı yüksek başarı gösteren kız öğrenci oranları erkek öğrenci oranlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
Aytaş ve Kardeş, 2014	42 Öğrenci	Dezavantajlı öğrencilerin Türkçe Öğretiminde okuma-anlama gelişimlerini farklı değişkenler açısından tespit edip bu tespitler doğrultusunda çözüm önerileri geliştirilmesi.	Karma	Dezavantajlı gruptaki öğrencilerin analiz, sentez, yorumlama, değerlendirme, eleştirel düşünme, eleştirel okuma düzeylerinin düşük olduğu ve özel bir çabaya ihtiyaç olduğu belirlenmiştir.
Kahraman F. ve Kahraman A, 2017	Doküman	Dezavantajlılık durumunun içeriği ve kapsamının tartışılarak Türkiye'deki ve dünyadaki durumlarının incelenmesi.	Nitel	Çocukların maruz kaldığı dezavantajlı olma halinin onların gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği ve sonraki nesillere bu durumun

				aktarılması nedeniyle bir döngüye dönüştüğü belirtilmiştir.
Özbaş, 2018	104 Aile	Zorunlu eğitim çağında olan dezavantajlı çocukların ailelerinin sosyoekonomik özelliklerinin saptanması ve eğitimlerine etki eden sosyolojik faktörlerin belirlenmesi.	Nitel	Ailelerin, zorunlu eğitimin zorunlu bir ihtiyaç olarak algılanmadığı, ailelerin işsizliği, sosyal güvence yoksunluğu, eğitimsizlik, konut yetersizliği, açlık sınırının çok altında yaşam zorunlu eğitimin önemini azaltmaktadır
Yaşar ve Amaç, 2018	10 Fen Bilgisi, 8 Sosyal Bilgiler öğretmen adayları	Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi kapsamında öğretmen adaylarının dezavantajlı öğrencilere eğitim verme deneyimlerini belirlenmesi.	Nitel	Öğretmen adaylarının dilden kaynaklı iletişim problemleri, zaman problemi, pedagojik tecrübe eksikliği, duygusal problemler yaşadıkları ve dezavantajlı öğrencilerle çalışmaktan mutlu ve memnun oldukları ortaya çıkmıştır.
GürdoğanBayır, 2019	74 sınıf öğretmeni adayı	Sınıf öğretmeni adaylarının dezavantajlı öğrencilerin eğitim sürecine yönelik görüşlerinin belirlenmesi.	Nitel	Dezavantajlı çocukların aile eğitimleri, çocuğu tanıma, çocuğa güven verme, çocuğu ilgi duyduğu alana yönlendirme, çocuklara eşit davranma, çocuğa

Kazu, 2019	Döküman	Türkiye'deki eğitim ve yoksulluk ilişkisinin incelenmesi.	Nitel	eğitim verme, model olma ve çocuğa sorumluluk verme, kurum ve kişilerle işbirliği yapma, öğretme-öğrenme sürecinin etkili hale getirilmesi sonuçları çıkmıştır.
Köse, 2019	359 Öğrenci	Dezavantajlı bölgelerdeki okullardaki risk altındaki çocukların okula devamını etkileyen faktörlerin belirlenmesi.	Nicel	Okul dışı değişkenlerin, risk altındaki öğrencilerin okul bağlılığı üzerindeki etkisinin anlamlı olmamasına karşın cinsiyet ve sınıf düzeyinin etkili olduğu ve okul yaşam kalitesi ile öğretmen faktörünün önemli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde 2010-2020 yılları arasında dezavantajlı çocukların eğitimine yönelik ulusal/uluslararası hakemli dergilerde yer alan toplam 8 makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerden 4 tanesinde nitel, 3 tanesinde nicel ve 1 tanesinde karma yöntemle çalışılmıştır. Yine bu makalelerin 3'ü öğrenci, 2'si aday öğretmenler, 2'si dökümanlar ve 1'i aile boyutunda konuyu ele almıştır.

Yapılan taramalar sonucunda Roman vatandaşların eğitimiyle ilgili çalışmaların konuları belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla; Roman çocukların eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü, Uşak'ta yaşayan romanların eğitim sistemi içinde yaşadıkları problemler, Roman vatandaşlara yönelik hazırlanan eylem planının değerlendirilmesi, mahalli idarelerin dezavantajlı gruplara eğitim desteği verme sürecindeki rolleri, Samsun ilindeki Roman çocuklarının okul doyum düzeylerinin incelenmesi, Avrupa Birliği ve sosyal politika açısından ülkemizdeki Romanların eğitim haklarının incelenmesi, Kırklareli'de bir okulda Roman çocukların okula devamsızlıkları konularıdır.

Tablo 2 *Roman Vatandaşların eğitimini konu alan çalışmalar*

Yazar Yıl	Katılımcı Örneklem	Amaç	Desen	Sonuçlar
Genç, Taylan ve Barış, 2015	29 Öğrenci	Roman öğrencilerin okul derslerinde yetersiz kalmaları ve başarısız olmalarında sosyal dışlanma algılarının etkisinin belirlenmesi.	Nitel	Roman çocuklarının okul başarısında sosyal hayattan dışlanma faktörünün etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu, 2016	8 aile, 12 öğrenci, 6 idareci ve 10 öğretmen	Uşak ilinde yaşayan Romanların eğitim sistemiyle ilgili yaşadığı problemlerin belirlenmesi.	Nitel	Çalışmanın sonucunda aileler; öğretmenler tarafından çocuklarına karşı ön yargı olduğunu dile getirirken çocuklar eğitim hayatından memnun olup arkadaşlarıyla iyi geçinip öğretmenlerin iyi davrandığını belirtmişlerdir. İdareciler kural tanımazlık ve kaba

				kuvvet problemlerinden bahsederken öğretmenler de ders başarısızlıklarından ve ailelerin okul işleyişine müdahalesinden bahsetmişlerdir.
Çetin, 2017	Doküman	Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji Belgesi (2016-2021) ile Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi I. Aşama Eylem Planı (2016-2018)”nın değerlendirilerek önerilerde bulunulması.	Nitel	Değerlendirilen planda roman vatandaşların talep ve ihtiyaçları belirlenmiş ve çözüme yönelik yol haritası çıkarılmıştır. Üniversiteler, STKlar ve diğer ilgili kurumlara roller verilmiştir. Çalışmadaki öneriler ise önceliğin ötekileştirme sorununa karşı yeni, birleştirici ve kapsayıcı bir program hazırlanması, eğitim, barınma istihdam konularında imkanlar sunulmasına yöneliktir.
Ektiren ve Kaynar, 2017	106 belediye çalışanı	Mahalli idarelerin dezavantajlı gruplara yönelik gerçekleştirdiği eğitim faaliyetlerini incelemek, bu konuda yerel yöneticilerin algısını değerlendirmek ve mevcut çalışmaların işlevselliğinin irdelemek	Karma	Katılımcıların algıları cinsiyet, medeni durum ve yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde değişmemekte fakat eğitim durumuna göre ölçeğe verilen cevaplarda anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.
Öksüz, Güven	32 kız,	Roman çocukların okul doyumunu düzeylerinin	Nicel	Roman çocukların okul doyum

Demir ve Baba Öztürk, 2018	28 erkek (60) ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi	cinsiyet, umut düzeyi, algıladıkları sosyal destek düzeyi, algılanan öğretmen davranışı değişkenleri açısından incelenmesi.		düzeylelerinin yüksek olduğu, cinsiyete göre anlamlı değişiklik göstermediği, okul doyum düzeyi ile umut umut düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu, okul ve öğretmen desteği ile pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiş; algılanan öğretmen davranışı ile okul doyum düzeyi arasında anlamlı ilişkiye ilişkiye rastlanmamıştır.
Adıgüzel, 2020	Yasal Metinler ve Uluslararası sözleşmeler	Romanların eğitim hakkında yararlanıp yararlanamadıklarının belirlenmesi	Nitel	Türkiye’de roman çocukların eğitim haklarından yararlanmadığı bu yüzden; okullaşma oranının artırılması, okula gönderilen çocukların ailelerine maddi destek sağlanması, okul çağındaki çocuk işçilerin takibinin ciddiyetle yapılması, suça karışan çocuklar için işlevsel eğitim programları hazırlanıp uygulanması.
Cerit ve Porsuk, 2020	189 Aile	Vali Faik Üstün İlkokulu’ndaki öğrencilerinin okula devamsızlık nedenlerini belirleyerek çözüme yönelik katkı sağlanması.	Nicel	Ailelerin eğitim düzeylerinin ve ailede yaşayan yaşlı ve engelli bireylerin bulunmasının okula devamsızlıkla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde 2010-2020 yılları arasında Roman vatandaşların eğitimini konu alan ve ulusal/uluslararası hakemli dergilerde yer alan toplam 7 makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerden 4 tanesi nitel, 2 tanesi nicel 1 tanesi de karma yöntemle çalışılmıştır. Ek olarak yine incelenen makaleler konuyu; öğrenci (2), aile, öğrenci ve öğretmenin bir arada olduğu (1), doküman (2), Roman vatandaşların çoğunlukla yaşadığı bölgenin belediye çalışanları (1) odağında ele almıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma 2010-2020 yılları arasında ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yer alan dezavantajlı bireylerin eğitimi ve Roman vatandaşların eğitimi konusunda bize birtakım bilgiler vermektedir. İncelenen 15 makalenin; 8'i nitel, 5'i nicel ve 2'si de karma yöntem ile çalışılmıştır. Dezavantajlı bireylerin eğitimleriyle ilgili yapılan çalışmalardan; okuma başarısının değerlendirildiği ve okuma- anlama gelişimlerinin değerlendirildiği makaleler incelendiğinde öğrencilerin okuduğunu anlama, analiz sentez yapma, eleştirel düşünme ve eleştirel okuma becerilerinin yeterince gelişmediği görülmüştür (Fındık ve Kavak, 2013; Aytaş ve Kardeş, 2014). Bu konuda dezavantajlı çocukların doğumdan itibaren maruz kaldıkları çevresel koşullar ve yaşantı girdilerindeki eksikliklerin bilişsel gelişimlerini olumsuz etkilemesi ile akademik beceriler odağında okuma- yazma ve ileri düzey anlama- yorumlama becerilerinde problem yaşamalarına neden olduğunu düşündürmüştür.

Okula devamı etkileyen faktörlerin incelendiği çalışmalarda okul dışı etkenlerin, ailelerin bakış açılarının ve eğitime yükledikleri anlamdaki eksikliklerin, öğretmenlerin etkisinin, cinsiyetin okula devam konusunda anlamı etkisi olduğu görülürken; devamsızlık yapma süresi uzadıkça bunun genel olarak bulunulan eğitim kademesine devamı da olumsuz etkilediği yönünde sonuçlar edinilmiştir (Köse, 2019). Benzer sonuçları çalışmalarında ortaya koyan Cerit ve Porsuk (2020) Roman vatandaşların yaşadığı bölgede okula devamı etkileyen faktörlerden ailenin eğitim düzeyi ve ailedeki bakım gerektiren engelli ya da yaşlı bireylerin varlığının etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

İncelenen çalışmalarda Kazu (2019) araştırmasında dezavantajlılığın ve yoksulluğun eğitimle anlamlı yönde ilişkili olduğu konusunda Özbaş (2018) ile benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Ailelerin işsizliğinin, ekonomik kaygılarının, konut yetersizliğinin, sosyal güvence ve güvenlik problemlerinin çocuklarının eğitimi konusunda gereken özeni göstermekten onları alıkoyduğu ve hatta okul çağındaki çocuklarının da onlarla birlikte gündelik işlerde çalışmalarına neden olduğunu düşündürmüştür.

Öğretmen adaylarının gözünden dezavantajlı gruptaki çocukların eğitim süreçlerinin incelendiği çalışmada öğrenmelerdeki etkililiğin sağlanması için öğreticilerin içeriği materyal ve etkinliklerle zenginleştirmenin etkili olacağı, aile eğitiminin önemi gibi sonuçlar elde edilmiştir (Gürdoğan Bayır, 2019). Buna ek olarak Yaşar ve Amaç (2018) dezavantajlı öğrencilerin eğitimleriyle ilgili öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada farklı gruplardan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasında öğretmen eğitimlerindeki farklılaşmanın önemli olduğu ortaya konmuştur.

Dezavantajlı gruplar içinde yer alan Roman çocukların karşılaştıkları önyargı ve toplumsal dışlanma sorununun, onların okul başarısı ile de ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu konuda geniş çaplı çözümler aranması gerektiği ve okul başarısını artırmanın öncelikler ailelerin sosyoekonomik anlamda gelişmelerinin sağlanmasıyla ve eğitsel olarak bilinçlendirilmesiyle doğru orantılı olarak artabileceği yönünde görüşler belirtilmiştir (Genç, Taylan ve Barış, 2015). Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu (2016) ise Roman vatandaşların eğitimi konusunu aile, öğrenci, öğretmen ve idareci boyutunda bütünsel olarak incelemiştir. Benzer olarak burada ailelerin önyargı ve sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarından sıkça bahsettiği; idareci ve öğretmenlerin davranış problemleri ve derse uyum sağlayamama problemlerini dile getirdikleri görülmüştür. Bunlara ek olarak çocukların genel olarak okuldan, öğretmen ve arkadaşlarıyla olan iletişimlerinden memnun olmalarına karşın; arkadaşları tarafından sık sık okulda olan olaylardan sırf roman oldukları için sorumlu tutulduklarını dile getirmişlerdir.

Roman öğrencilerin okul doyum düzeylerinin incelendiği çalışmada okul doyum düzeyi ile algıladıkları sosyal destek ve algıladıkları öğretmen davranışları arasında anlamlı ilişki bulunmadığı ortaya konmuş ve bu durumun Roman öğrencilerin okula devamsızlık düzeyleriyle ilişkili olabileceği yönünde düşünce ortaya konmuştur (Öksüz, Güven Demir ve Baba Öztürk, 2018). Bu durumu destekleyecek şekilde Adıgüzel (2020) çalışmasında Roman öğrencilerin eğitim hakkından yeterince yararlanmadığını ve okullaşma oranlarının artırılması gerektiğini belirtmiştir. Ektiren ve Kaynar (2017) ise çalışmalarında Roman vatandaşların eğitimine yönelik hizmetlere belediye çalışanlarının bakış açıları incelenmiştir ve burada da toplumdaki bireylerin eğitim düzeylerinin arttıkça dezavantajlı grupların eğitime yönelik daha olumlu bakış açısı geliştirdikleri görülmüştür. Yani Roman vatandaşlara önyargının azaltılmasında yalnızca onlara yönelik iyileştirme projeleri değil aynı zamanda toplumdaki diğer bireylerin de bu konudaki duyarlılığını arttırmaya yönelik eğitsel tedbirler alınabilir.

Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupların eğitimleri ve bu grupta yer alan Roman vatandaşların eğitimlerinin incelendiği ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yer alan makaleler bir araya getirilmiştir. Bu konuda yapılacak olan

sonraki çalışmalar için veri kaynağı oluşturulmaya çalışılmıştır. Genel olarak dezavantajlı grupların ve Romanlar'ın eğitim yaşantılarına ilişkin bir bakış açısı oluşturulup alandaki problemlere ışık tutulmaya çalışılmıştır. Uygulamaya yönelik çalışmalara kaynak oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaya ek olarak literatürde yer alan bu konudaki tezler incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, S. (2020). Türkiye’de yaşayan Romanların eğitim hakkının Avrupa Birliği ve sosyal politika açısından değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 11(21), 1-20. 02/12/2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1028626> adresinden erişildi.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2016). Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi. Erişim Adresi: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/wZYtU+Roman_Vatandaslara_Yonelik_Strateji_Belgesi_2016-2021_.pdf. Erişim Tarihi: 02/12/2020
- Aytaş, G., ve Kardeş, D. (2014). Dezavantajlı öğrencilerin okuma anlama gelişimleri. *TurkishStudies*, 9(11), 79-92. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7493>
- Bayır, Ö. (2019). Dezavantajlı gruptaki çocuklarla eğitim süreci: sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 44(199), 321-336. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.7893>
- Cerit, Ç., Porsuk, A.O. (2020). Roman çocukları ve okula devamsızlıkları: kırklareli’de bir okul örneği. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 283 – 295. <https://doi.org/10.47793/hp.778134>
- Çetin, B.I. (2017). Kimlikleriyle romanlar: Türkiye’deki Roman vatandaşlara yönelik sosyal içerme ulusal strateji belgesi ve birinci aşama eylem planı’nın değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 85 – 112. <https://doi.org/10.11611/yead.278435>
- Diktaş, A., Deniz, A.Ç., ve Balcıoğlu M. (2016). Uşak’ta yaşayan Romanların Türk eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları problemler. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1121-1142. 01/12/2020 tarihinde <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/206402> adresinden erişildi.
- Disadvantaged Groups. (2021, 10 Ocak). *Disadvantaged groups*. Erişim adresi <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1083>

- Ektiren, M.T., ve Kaynar, M.N. (2017). Mahalli idarelerin dezavantajlı gruplara eğitim desteği verme sürecindeki rolleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 51-68. 05.12.2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/743684> adresinden erişildi.
- Es, M., ve Menteşe, B. (2018). Yerel Yönetimlerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(19), 525-551.
- Fındık, L., ve Kavak, Y. (2013). Türkiye’deki sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin pısa 2009 başarılarının değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(2), 249-273 05.12.2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108154> adresinden erişildi.
- Genç, Y., Taylan, H.H., ve Barış İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33, 79-97. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2796>
- Gökbayrak, Ş. (2005). “Avrupa birliğinin sosyal koruma sorunsalı olarak sosyal içerme politikaları”, *Çalışma Ortamı Dergisi*, 80, 16-17.
- Kahraman, F., ve Kahraman, A.B. (2017). Dezavantajlılığın çocuk halleri: dünyada ve Türkiye’de dezavantajlı gruplarda yer alan çocukların durumu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 8(20), 255-268 03/12/2020 tarihinde <http://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11492/1598/Kahraman%2c%20Fatih%202017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden erişildi.
- Karadağ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Kırşehir*, 10(3), 75-87.
- Kazu, İ.Y. (2019). Sosyo-Ekonomik açıdan dezavantajlı kişilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlar. *Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 249 – 273. <https://doi.org/10.14582/DUZGEF.1912>
- Köse, E. (2019). Dezavantajlı bölge okullarında öğrenim gören risk altındaki öğrencilerin okul bağlılıklarını etkileyen faktörler. *Eğitim ve Bilim*, 44(199), 321-336. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.7893>
- MARKA Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. (2011), Dilovası’nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması: Araştırma Sonuç Raporu.

- Mayer, E. S. (2003). What is a Disadvantaged Group Minneapolis: Effective Communities Project.
- Merriam, S. B. (2002). Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis. San Francisco, CA: Jossey Bass.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1973). 1739 sayılı Mili Eğitim Temel Kanunu. Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.doc>
- Öksüz, Y., Demir, E.G., ve Öztürk M. (2018). Roman çocukların okul doyumu düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (samsun ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 256-268. doi: 10.16986/HUJE.2017029312
- Özbaş, M. (2018). Dezavantajlı sosyolojik tabakalarda zorunlu eğitim sürecini etkileyen değişkenler. *Kastamonu Education Journal*, 26(4), 1143-1154. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.434262>
- UNESCO (1998), *Education Strategies for Disadvantaged Groups*, UNESCO Working Documents in the Series IIEP Contributions, 26/05/2021 tarihinde <http://www.iiep.unesco.org/en/publication/education-strategies-disadvantaged-groups-some-basic-issues> adresinden erişildi.
- Yaşar, M.Y., ve Amaç, Z. (2018). Öğretmen adaylarının dezavantajlı öğrencilere eğitim verme deneyimleri: zorluklar ve fırsatlar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 611-634. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.410242>
- Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ETİK: Bu makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI VE FİNANSAL KATKI BEYANI: Çalışmamın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken bir mali katkı veya diğer çıkar çatışma ihtimali (potansiyeli) ve ilişki alanı yoktur.